

БОЙОВІ ДІЇ ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У НОВОУКРАЇНСЬКОМУ РАЙОНІ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Під час II Світової війни бойові дії на території району відбувалися у два етапи. На першому етапі, у 1941 році, німецькі війська окупували Новоукраїнський район практично без бою у серпні 1941 року після розгрому 6-ї та 12-ї армій у «Зеленій брамі».

Після окупації Новоукраїнки гітлерівські загарбники створили недалеко від залізничної станції Адабаш (філія №305/г Кіровограда) табір для радянських військовополонених, в якому налічувалось до 21 тисячі чоловік восени 1941 року. Від холоду і голоду вони гинули сотнями щодня, особливо страшні були епідемії тифу, дизентерії. За 1941- 1942 роки у таборі померли до 18 тисяч військовополонених. Через недосяжність німецької документації відомі прізвища тільки 4-х полонених [4, арк.51-56].

Масового партизанського та підпільного руху на території району не було. Місцеві мешканці обмежувалися допомогою військовополоненим та бійцям розвідувальних груп Радянської армії і НКВС.

Новоукраїнський район був визволений під час Умансько -Ботошанської наступальної операції 2-го Українського фронту. Війська 7-ї та 5-ї гвардійських армій у січні 1944 року були зупинені на території Кіровоградського та Компаніївського районів Кіровоградської області . У березневому наступі армії завдавали допоміж-ного удару на новоукраїнському та компаніївському напрямку. У наступ лівофлан-гові армії перейшли 10-11 березня після того, як головні сили фронту прорвали во-рожу оборону і взяли місто Умань [2, арк.19].

На територію району першими увійшли частини 5-ї гвардійської армії, що 12 березня 1944 року оволоділи селами Квітка та Петрівка. 15 березня частини армії взяли с. Глодоси, після чого продовжили просування по території Добровеличківського району. 17 березня частини 32 гв. стрілецького корпусу (13, 95 та 97 гв. стрілецькі дивізії), взяли участь у оволодінні м. Новоукраїнка. На північній околиці міста зав'язали бої частини 97-ї гв. СД та 7-го механізованого корпусу. Першими з них на територію міста увійшли мотострільці 16 механізованої бригади 7-го гв. мк, що оволоділи північною околицею та залізничною станцією. Також у боях взяли участь частини 409-ї стрілецької дивізії [1, арк.18].

Частини 7-ї гвардійської армії вступили на територію району 13 березня 1944 року, оволодівши силами 53-ї стрілецької дивізії селом Приют. 16 березня командуючий армією наказав частинам 27 гвардійського стрілецького корпусу двома дивізіями (50-та та 36 гв. стрілецькі) наступати на Новоукраїнку з півдня. Безпосередньо Новоукраїнку визволяли частини 50-ї стрілецької дивізії у взаємодії з танкістами 27-ї танкової бригади. У цей же день частини 7-ї гв.А визволили важливу залізничну станцію Помічна [3, арк. 16-17].

Продовживши просування на захід 18 -19.03.1944 року радянські війська вийшли з території району. За бойові заслуги 13-а гвардійська Полтавська ордена Леніна Червонопрапорна стрілецька дивізія нагороджена орденом Суворова II ступеня, 97-а гвардійська Полтавська стрілецька дивізія – орденом Богдана Хмельницького, 50-а Запорізько-Кіровоградська стрілецька дивізія – орденом Бойового Червоного прапора [2, арк.20].

Наказом ВГК № 072 від 29.03.1944 за визволення міста Новоукраїнка, залізничних вузлів Новоукраїнка та Помічна військовим частинам та з'єднанням присвоєно звання «Новоукраїнських»: 53-й стрілецькій дивізії (генерал-майор А.Є.Освієнко); 213-й стрілецькій дивізії (генерал-майор І.Ю.Буслаєв); 7-му механізованому корпусу (генерал-майор танкових військ Ф .Г.Катков); 45-й гарматно-

артилерійській бригаді (підполковник А.Б.Русак); 114-му винищувально-протитанковому артилерійському полку (полковник Я.Г.Павлик); 265-му гарматному артилерійському полку (підполковник І.М.Богушевич); 309-му гвардійському мінометному полку (підполковник О.І.Дениченко).[2, арк.21]

Список використаних джерел

Журнал боевых действий войск 7 гв. А. Период с 01.03.1944 по 31.03.1944 г. Архив ЦАМО, Фонд 341, Описание 5312, Дело 690. 2. Выписка из журнала боевых действий 2 УкрФ за март месяц 1944 г. Период с 01.03.1944 по 31.03.1944 г. Архив ЦАМО, Фонд 240, Описание 2779, Дело 113. 3. Журнал боевых действий войск 5 гв. А. Период с 01.03.1944 по 31.03.1944 г. Архив ЦАМО, Фонд 328, Описание 4852, Дело 318, Документ 8. 4. Державний архів Кіровоградської області, фонд Р-5561, опис 1а, справа 1.